

Průhlednější penze pod hlavičkou státu

Český penzijní systém se dostal do slepé uličky. Diskuze se točí okolo nedávno schváleného druhého pilíře, jenž je díky svému špatnému designu nepopulární nejen mezi opozičními poslanci a občany, ale také v rámci vládnoucí koalice (podle průzkumu Lidových novin většina jejích poslanců, kteří pro návrh důchodové reformy hlasovali, do druhého pilíře nevstoupí). Rozhodování jednotlivců rovněž ztěžuje vědomí, že po příštích volbách v případě vítězství ČSSD by byl druhý pilíř podle proklamací strany zrušen.

Jak ven z této patové situace? Potřebujeme penzijní koncepci s širokou podporou napříč politickým spektrem a voliči. K tomu musí mít dvě hlavní charakteristiky. Zvolená reforma nesmí vést ke krátkodobému utažení fiskálního opasku, aby v současné recesi nesnížila šanci na ekonomické oživení (a tím pádem paradoxně nezvýšila hodnotu dluhu ku HDP). Současně musí koncepčně a transparentně řešit jádro dlouhodobého problému penzijního systému, jímž je demografický trend stárnoucí populace.

Dovolím si předeštit „duhový penzijní návrh“. Duhový proto, že by se mohl zamlouvat jak oranžové ČSSD, modré ODS, fialové TOP 09, červené KSČM, tak i Rudovi z Ostravy a většině jeho (méně vtipných) spoluobčanů.

Vložme druhý pilíř do prvního. Jinými slovy, zavedme transparentní penzijní účty pro každého jednotlivce, ale ponechme je v rámci státního penzijního systému - striktně odděleného od zbytku veřejných financí. Pokusím se shrnout výhody tohoto uspořádání, jež by nemělo být chápáno jako ucelený reformní plán, ale jako počáteční krok pro překonání současného penzijního patu.

Za prvé, duhový návrh odstraňuje hlavní kritiku současné reformy, tedy že se peníze vyvádějí (tunelují) ze státní kasy do soukromých penzijních fondů. A rovněž související kritický argument o přemrštěných poplatcích fondů a riziku jejich bankrotu. Za druhé, předkládaný návrh povede k lepší informovanosti lidí. Zvýšená průhlednost systému dává každému možnost se dozvědět, kolik do penzijního systému přispěl a kolik by z něj měl podle současné legislativy dostat. To zjednoduší a zkvalitní rozhodování lidí při volbě výše dobrovolného spoření v současném třetím pilíři. Například pokud by se ukázalo, že v systému zeje nezalepitelná díra, tak by došlo ke zvýšení zájmu o penzijní připojištění v komerčních fondech. Za třetí, navrhovaný systém podstatně posílí flexibilitu. Lidé budou moci bez penalizace přestat pracovat dříve, než je oficiálně stanovený věk, pokud budou mít dostatečně naspořeno. Za čtvrté, implementace systému bude mít

minimální finanční náklady. Je to proto, že veškerá nutná logistika již existuje nebo bude brzy dokončena, a také proto, že by systém musel být účetně vyrovnaný až po uplynutí přechodného období.

Za páté, a to je klíčové, transparentní systém dovolí formální analýzu dat a zefektivní tak odbornou diskuzi ekonomů a demografů ohledně udržitelnosti systému (pro analýzu se používají anonymní data, takže ochrana osobních údajů bude respektována). Exaktní modelování budoucího stavu penzijního systému umožní spravedlivě nastavovat parametry systému, například věk odchodu do důchodu či výši důchodu, aby nedošlo k bankrotu systému. V neposlední řadě by transparentnost a úplné osamostatnění penzijního systému umožnilo komplexně spočítat náklady na jeho správu. To by potvrdilo či vyvrátilo názory, že poplatky komerčních penzijních fondů jsou příliš vysoké.

Vyvstává mnoho otázek ohledně dílčího nastavení systému, zmíním jen čtyři. 1) Byly by zůstatky na individuálních penzijních účtech předmětem dědického řízení v případě předčasné smrti poplatníka? (v současném prvním pilíři nejsou, ve druhém jsou). 2) Jak nejlépe do systému zabudovat solidaritu bohatších jedinců s těmi s nižším příjmem? (např. předem pevně danou progresivní daní při čerpání důchodu, která bude kalkulována tak, aby se zachovala současná míra solidarity). 3) Jak by byly zůstatky na individuálních účtech zhodnocovány? (např. mohli by si jednotlivci zvolit typ investiční varianty od bezpečné po rizikovou?). 4) Jak dlouhé přechodné období by bylo nutné pro osamostatnění důchodového systému, a jak nejlépe zajistit jeho rekapitalizaci při oddělování od zbytku veřejných financí? Toto by byl asi nejtvrdější politický oříšek, jelikož je systém v mínusu desítky miliard korun ročně s rostoucí tendencí, ale nutnosti problém podkapitalizace řešit se nevyhneme ani ve stávajícím systému.

Výhodou duhového návrhu je to, že by transparentnost systému umožnila kvantitativně předpovědět dopady těchto a mnoha jiných charakteristik. Až tyto propočty a analýzy by naznačily, jakým směrem by se měl penzijní systém dále ubírat. Pokud se ukáže, že má pravdu opozice, a státní průběžné financování důchodového systému je udržitelné, pak by mohl být duhový návrh nejen prvním reformním krokem, ale i tím posledním. V opačném případě se bude moci fundovaně – se zapojením mnohem lépe informované veřejnosti a použitím kvalitnějších dat – diskutovat o tom, jak dál. Přitom bude možno využít bohaté zkušenosti zemí, jež reformu penzí provedly.

Předkládaný duhový návrh je motivován snahou přenést diskuzi o penzijních otázkách z kategorie věštění a diletantství do kategorie odbornosti a vědy. To by mělo pomoci rozetnout gordický uzel udržitelného penzijního systému, což je v zájmu nejen politiků, ale především nás samotných a našich dětí.